

بررسی انتقادی کتاب «(۲)»*

سیداحمد امامزاده**

چکیده

یادگیری زبان عربی، جهت فهم قرآن کریم - میراث مکتوب فرهنگ و علوم اسلامی - بر همه مسلمانان واجب است. برای یادگیری زبان عربی، کتاب‌های زیادی با روش‌های مختلف در گذشته و حال نوشته شده است.

یکی از کتاب‌های آموزش زبان عربی (صرف و نحو)، کتاب *مبایء العر*، تألیف رشید شرتونی، است. این کتاب در چهار جلد، برای چهار سطح نوشته شده و سال‌ها است که در دانشگاه‌ها تدریس می‌شود. از آنجا که نویسنده کتاب مسیحی است، مثال‌ها و تمرین‌های کتاب، صبغه اسلامی ندارد. آقای حمید محمدی همت کرده، کتاب را تنقیح کرده و تمرین‌های آن را تغییر داده و از آیات و احادیث در تمرین‌ها استفاده کرده‌اند.

در این مقاله، کتاب *مبایء العر* نقد و بررسی و به برخی از اشکالات کتاب اشاره شده است. امید است منقح محترم با سعه صدری که دارند و خواهان بهبود اثر هستند، در رفع آنها در چاپ‌های آینده بکوشند.

کلیدواژه‌ها: *مبایء العر*، آموزش زبان عربی، صرف و نحو، رشید شرتونی،

حمید محمدی

* رشید شرتونی، تنقیح و اعداد حمید محمدی، چاپ ۲۴، جلد ۲، قم: دارالفکر، ۱۴۲۴ ه.ق.

** عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت معلم - گروه دین و فلسفه ahim14@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۸۸/۱۱/۲۹، تاریخ پذیرش: ۸۸/۱۲/۶

مقدمه

صرف و نحو عربی در تعدادی از رشته‌های دانشگاهی مانند رشته الهیات، ادبیات فارسی، تاریخ، و حقوق درس اصلی یا پایه است. برای آموزش این درس، استادان دانشگاه و مدرسان غیردانشگاهی کتاب‌های زیادی نوشته‌اند. یکی از کتاب‌هایی که برای تدریس این درس استفاده می‌شود، *مبایء العربیة* است که در ۴ مجلد، به صورت سؤال و جواب همراه با تمرین‌های زیاد تدوین شده است. از آنجا که نویسنده کتاب مسیحی است (رشید شرتونی)، آقای حمیدمحمدی آستین همت بالا زده، تعدادی از تمرین‌های کتاب را تغییر داده و به جای مثال‌های کتاب، از آیات و احادیث استفاده کرده‌اند.

در چاپ جدید کتاب، اشکالاتی جزئی وجود دارد. که در این مقاله به آنها اشاره شده است.

کتاب مورد بررسی، جلد دوم *مبایء العربیة* (تألیف رشید شرتونی، تنفیح و اعداد حمیدالمحمدی، چاپ ۲۴: ۱۴۲۴ ه. ق) است.

وضعیت کتاب از لحاظ شکلی، چاپ، حروف چینی، صحافی، و طرح جلد، بسیار خوب است.

در جلد دوم کتاب، غلط‌های چاپی بسیار کم است؛ و در همین چاپ (چاپ ۲۴)، مصحح سعی کرده‌اند کتاب خالی از غلط‌های چاپی باشد، با این حال، غلط‌هایی در کتاب وجود دارد که در چاپ اصلی وجود ندارد، مانند:

- ص ۶۳، س ۱۷: «فَرس» که صحیح آن، «خَرس» است؛
  - ص ۷۴، س آخر: «مَرَجُ الفرس» که صحیح آن، «سَرَجُ الفرس» است؛
  - ص ۹۶، س ۸: «کون الزر» که صحیح آن، «لون الزرقة» است؛
- و موارد دیگر که به آنها اشاره خواهد شد.

اشکالات مقدمه

۱. ص ۷، سطر ۸: «انطواؤه علی أخطاء» کثیر حروفاً و حرکات». بهتر است کلمه «کثیر» حذف شود.
۲. ص ۷، سطر ۱۵: «عرض شواهد و أمثلة تتعارض مع القيم الأخلا ، مثلاً: فی الخمر سرّ

لیس فی العنب». کجای این مثال، خلاف ارزش‌های اخلاقی است؟ مگر نه اینکه در شراب رازی است که در انگور نیست؟ علت حرمت شراب همین راز است. بهتر بود به‌عنوان تعارض با ارزش‌های اسلامی، به مثال‌های زیر اشاره می‌شد:

ص ۱۷۵، تمرین ۱۸۱: «یحسن شرب الخمر ممزوجة بالماء»؛

ص ۱۷۸، تمرین ۱۸۸: «اشرب قدحاً خمرأ مع الطعام فإنه يقوی المعدة».

۳. ص ۷، سطر ۱۸: «فقدان التوازن فی تمارین الدروس... فأوجدنا التعادل المطلوب...».

در چاپ قدیم کتاب، ۲۱۱ تمرین و در چاپ جدید ۲۰۲ تمرین است. در چاپ جدید، از بعضی از درس‌ها یک یا دو تمرین حذف شده است، مانند درس‌های: ۵، ۸، ۱۲، ۱۳، ۱۸، ۲۰، ۲۶، ۳۰، ۳۳؛ و به هر یک از درس‌های ۱۰، ۱۱، ۱۵ و ۱۹، یک تمرین اضافه شده است.

در تمرین‌های کتاب، توازن برقرار بوده؛ اما با تمرین‌هایی که مصحح حذف کرده‌اند - تمرین‌هایی که برای یادگیری زبان عربی بسیار خوب بودند - این توازن از بین رفته است.

۴. ص ۷، سطر ۲۰: «عدم التشجیع علی إعراب الجمل و افتقاده لتمرین الإعراب». این ادعا

صحیح نیست؛ چرا که تمرین اعراب در صفحات زیر آمده است:

ص ۱۱۵، تمرین ۱۰۷؛ ص ۱۲۲، تمرین ۱۱۴؛ ص ۱۳۶، تمرین ۱۳۳؛ ص ۱۴۲، تمرین

۱۴۰؛ ص ۱۴۹، تمرین ۱۴۸؛ ص ۱۵۳، تمرین ۱۵۵؛ ص ۱۵۵، تمرین ۱۵۷؛ ص ۱۵۸، تمرین

۱۶۲؛ ص ۱۶۱، تمرین ۱۶۶؛ ص ۱۶۶، تمرین ۱۷۳؛ ص ۱۶۷، تمرین ۱۷۵؛ ص ۱۷۲، تمرین

۱۸۰؛ ص ۱۷۶، تمرین ۱۸۵؛ ص ۱۷۹، تمرین ۱۹۰؛ ص ۱۸۳، تمرین ۱۹۴؛ ص ۱۸۹، تمرین

۲۰۱؛ ص ۱۹۲، تمرین ۲۰۴؛ ص ۱۹۴، تمرین ۲۰۷؛ ص ۱۹۸، تمرین ۲۱۱.

بهتر است عبارت «افتقاده لتمرین الإعراب» حذف شود.

۵. ص ۷، س ۲۲: «خلوه من الأ الاختبار والتمرین الوا ...»

سؤال‌هایی مندرج در صفحه ۲۱۹ (الأ)، تمرین ۴۱، شبیه سؤال‌هایی است که

در ابتدای درس‌ها آمده است؛ پس نیازی به آن تمرین نیست.

همچنین در صفحه ۲۵۶ تمرین ۶۷ و ۲۸۸ تمرین ۸۵.

در ابتدای هر درس، سؤال‌هایی وجود دارد که می‌توانند سؤال‌ها اختیاری باشند؛ و

آوردن آنها به‌عنوان تمرین زائد است.

و اما التمارین التطبيقية الوافية؛ کتاب آقای شرتونی ۲۱۱ تمرین و کتاب آقای محمدی

۲۰۲ تمرین دارد. آقای محمدی تعدادی از تمرین‌های خوب و مفید را حذف کرده‌اند. بنابراین، عبارت «خلوه من الأ» الاختیاریة والتمارین التطبيقیة الوافیة» درست نیست، و بهتر است حذف شود.

۶. ص ۷، سطر آخر: استحدثنا عنوانین «الأسئلة العا» و «التمارین العامة» لملء الفراغ الحاصل.

اولاً: فراغی در کتاب نبوده است.

ثانیاً: «التمارین العامة» در کتاب آقای شرتونی (صفحات ۱۴۹ و ۱۸۴)، «مراجعہ فی المرفوعات، فی المفاعیل، فی المنصوبات» آمده است، که همان تمارین عامه آقای محمدی است.

پس «استحدثنا» درست نیست و بهتر است حذف شود.

۷. ص ۸، س ۴: «توخینا عرض عددآلآف من الشواهد المختار من القرآن الکریم و من کتب أحادیث السنة الشریفة کنهج البلاغة و ...».

بهتر است «عدة آلآف» حذف شود؛ زیرا در جلد ۲ مبایذی، شاهد های قرآنی و حدیث کمتر از هزار (حدود ۶۰۰) است.

۸. ص ۸، س ۸: «علما...الجدید». متون اندکی را که آقای محمدی از کتاب شرتونی (تمارین) آورده‌اند، «آخر النتاجات الادبیة والمصطلحات الجدیة» نیست؛ بنابراین بهتر است این عبارت حذف شود.

۹. ص ۸، س ۱۵: «من الاساتذہ والعلماء الکرام إتحافنا بملاحظاتهم و انتقاداتهم القیمة». از آنجا که آقای محمدی، با توجه به این عبارت، با سعه صدر انتقاد را می‌پذیرند، امید است مواردی که در نقد مقدمه کتاب عنوان شد، مورد قبول واقع شود.

نقد کتاب

هیچ شکلی در خوبی‌های کتاب نیست؛ و ذکر این خوبی‌ها هم ضرورتی ندارد. همین بس که این کتاب در مدتی اندک به چاپ بیست و چهارم رسیده و استقبال مجامع علمی و دانشگاهی از این کتاب، بهترین دلیل حسن آن است.

اما کاستی‌های کتاب - که امید است مصحح آنها را در نظر بگیرد تا در چاپ‌های بعدی، کتاب با کمترین اشکالات به چاپ برسد - به شرح زیر است:

۱. ص ۱۱، س ۱۲، ۱۳، ۱۴: (؟) بین دجاجه و شجره - یدرس و أکتب - لاو إن حذف

شده، بهتر است اضافه شود. در زبان عربی (،) با واو می‌آید، یا واو حذف شود فقط (،) باشد مانند کتاب شرتونی .

۲. ص ۱۳، س ۲: «فی الکلمات المطبو بخط أسود».

همه کلمات با خط اسود چاپ شده است. بهتر است نوشته شود: «فی الکلمات التي تحتها خط» و زیر بعضی از کلمات (کلمات مورد نظر) خط کشیده شود. این مورد در تمرین‌های دیگر هم وجود دارد، مانند ص ۲۹ ...

۳. ص ۱۳، تمرین ۲: در متن سؤال، «فی الآيات الكريمة التالية» بیاید و «القرآن الكريم» که در عبارات تمرین آمده است، حذف شود؛ چرا که در پاورقی هم آدرس آیات آمده است. در ضمن، چرا این تمرین نه قسمت دارد، در حالی که در این صفحه از کتاب برای درج چند قسمت دیگر هم جا دارد، بهتر است چند آیه دیگر به تمرین اضافه شود.

برخلاف ادعای مصحح در مقدمه، در تمرین‌های کتاب نظمی وجود ندارد: یک تمرین ۹ قسمت دارد، تمرین دیگر ۵ قسمت، دیگری ۴، و بعضی قسمت‌ها هم از قلم افتاده است که به آنها اشاره خواهد شد.

۴. ص ۱۵، س آخر: سالم، مهموز و مضاعف، نحو: عَلِمَ، سَأَلَ وَفَرَّ.

این سطر بهتر است مانند کتاب (اصل ص ۱۰) به صورت زیر نوشته شود:
سالم و مهموز و مضاعف، نحو: عَلِمَ، سَأَلَ، فَرَّ.

۵. ص ۱۶، س ۳: «ضرب و شکر» بهتر است به صورت «ضرب، شکر» نوشته شود.

۶. ص ۱۷، تمرین ۳: «بین کلّ نوع من الأفعال الثلاثية الواردة» بهتر است به «بین نوع کلّ فعل من الأفعال الثلاثية الآتية» تغییر داده شود.

همچنین در همین صفحه، چرا تمرین ۳ پنج قسمتی است؟ (در حالی که تمرین قبل ۹ قسمتی، و تمرین ۵، ۴ قسمتی است؟!). این هم دلیلی دیگر در نبود نظم در تعداد سؤال‌های تمرین‌ها.

۷. ص ۲۲، س ۱۰: «الفعل الثلاثي المجرد هو ما كانت حروفه هي الحروف الاصلية وحدها». در کتاب شرتونی (ص ۱۵) آمده است: «الفعل الثلاثي المجرد هو ما كانت فيه الحروف الاصلية وحدها». عبارت شرتونی چه اشکالی داشته که تغییر داده شده است؟

۸. ص ۲۵، تمرین: «ثم عین الحروف الاصلية منها».

در کتاب شرتونی (ص ۱۷، تمرین ۷) آمده است: «ثم عین المجرد منها».

ص ۲۵، تمرین ۷: «حول الأفعال التالية إلى الأفعال المزيدة، و اكتب الصيغة الأولى منها». عبارت شرتونی (ص ۱۷، تمرین ۹: «صغ اوزان مزيدات الثلاثي المأنو من الأفعال الآتية») بهتر است.

۹. ص ۲۸، تمرین ۱۰: «فرق بين السالم والمضاعف و دلّ على أوزانها من الأفعال الآتية» بهتر است به: «فرق بين السالم والمضاعف من الأفعال الآتية، و دلّ على أوزانها» تبدیل شود.
۱۰. ص ۲۹: پاورقی این صفحه در کتاب شرتونی در متن آمده است، و این مطلب جزء متن درسی است نه حاشیه. و همچنین است در صفحات ۳۲، ۳۴، ۶۲، ۶۵، ۹۰، ... و بقیه پاورقی‌های کتاب شرتونی در متن آورده شود.

۱۱. ص ۳۸، تمرین ۱۸: شکل الافعال، کلمه «الآتية» اضافه شود.

۱۲. ص ۳۸، تمرین ۱۹: «استخرج الماضي ثم صغ المضارع والأمر من الأفعال التالية». این جمله بهتر است به این صورت تغییر داده شود: «صغ المضارع والأمر من الأفعال الآتية».

۱۳. ص ۴۰، س ۱۶: «صام العابد آذار». بهتر است به جای «آذار»، «رمضان» گذاشته شود.

۱۴. ص ۴۱، تمرین ۲۱: «رُدُّ الأفعال الآتية إلى المجهول». به جای «رُدُّ»، «حول» بهتر است. در تمرین ۲۲ آمده است: «رُدُّ الأفعال الآتية إلى المعلوم» که صحیح است، چرا که اصل معلوم است نه مجهول.

۱۵. ص ۵۸، س ۸ و ۹ مانند کتاب اصل (ص ۴۲) در کادر آورده شود.

۱۶. ص ۶۳، س ۱۷: صحیح «فرس»، «خرس» است.

۱۷. ص ۶۴، تمرین ۴۴: بهتر است «اذكر الصفة المشبهة الوارد في القرآن الكريم» به جای «ابن»، «اذكر» بیاید؛ زیرا صفات مشبهه در قرآن ساخته شده است.

۱۸. ص ۶۴، تمرین ۴۵: در این تمرین، کلمات بسیار مناسبی در کتاب شرتونی است که متأسفانه مصحح آنها را حذف و دانشجویان را از یادگیری آنها محروم کرده است، مانند «استقامة السير»، «سمرة اللون»، «صباحة الوجة»، «دمائة الخلق»، «رشاقة القلد»، «سذاجة الطبع»، «رحابة الصدر»، «صدق اللهجة»، «سُمُو الاخلاق»، ... این کلمات از لحاظ ارزشی مشکلی ندارند؛ چرا حذف شده‌اند؟

۱۹. ص ۶۸، تمرین‌های ۴۷ و ۴۸: باز هم مصحح قسمت‌هایی از تمرین‌ها را حذف کرده‌اند. (ص ۴۹، تمرین‌های ۴۹ و ۵۰ کتاب شرتونی)؛ در حالی که آن قسمت‌ها اشکالات ارزشی و اخلاقی ندارند.

۲۰. ص ۷۲، تمرین‌های ۵۰ و ۵۲: قسمت‌هایی از تمرین‌های صفحه ۵۱ کتاب شرتونی - که مشکل ارزشی ندارند - حذف شده است.

۲۱. ص ۷۴، س ۱۳: صحیح «مرجُ الفرس»، «سرجُ الفرس» است. در کتاب شرتونی (ص ۵۳)، پس از این مطلب، چهارچوبی برای توضیح آمده که مصحح آن را حذف کرده است. بهتر است آورده شود.

۲۲. ص ۷۶، تمرین ۵۴، شماره ۱: «هذا مصباح و هذه أطباق». چه رابطه‌ای بین «مصباح» و «أطباق» است؟

شماره ۲: «خارطتها فوق ...». مرجع ضمیر «ها» کدام است؟ مثال‌های تمرین ۵۶ ص ۵۲ کتاب شرتونی چه اشکالی داشته که از آنها استفاده نشده است؟

۲۳. ص ۸۱: با توجه به اهمیت بحث مذکر و مؤنث، چرا تعدادی از تمرین‌های این درس حذف شده است؟ همچنین، از مثال‌های تمرین ۵۶ (تمرین ۶۰ شرتونی) تعدادی مثال حذف شده است. در مثال‌های شرتونی، اشکال ارزشی وجود ندارد.

۲۴. ص ۸۷: در تمرین‌های ۵۹، ۵۸ و تعدادی از مثال‌های کتاب شرتونی (تمرین‌های ۶۲ و ۶۳) حذف شده است، بهتر است قسمت‌های حذف شده اضافه شود.

۲۵. ص ۹۲: قسمتی از تمرین‌های (در کتاب شرتونی، تمرین‌های ۶۵ و ۶۹) حذف شده است.

۲۶. ص ۹۶: قسمتی از تمرین‌های ۶۶ و ۶۷ (در کتاب شرتونی، تمرین‌های ۷۱ و ۷۲) حذف شده است.

همچنین، در همین صفحه، س ۸: «کون» غلط و صحیح آن، «لون» است.

۲۷. ص ۹۸، س ۱۱: «رُوَ يَجَلُ مَصْغَرُ رَجُلٍ» نیست بلکه «مَصْغَرُ رَاجِلٍ» است.

وَالْأَلْفُ الثَّانِي الْمَزِيدُ يُجْعَلُ وَاوًا، كَذَا مَا الْأَصْلُ فِيهِ يُجْعَلُ

(عباس حسن، ۱۹۷۵ م: ج ۴، ص ۷۰۷)

همچنین در س ۱۲: «اللَّتِيَّ مَصْغَرُ الذِّي» نیست بلکه «مَصْغَرُ الذِّي اللَّذِيَّ» است.

وَصَغَّرُوا شَذُوذًا: «الذِّي، التِّي ...» (ابن عقيل، ۱۹۶۵ م: ج ۲، ص ۴۸۹)

۲۸. ص ۱۰۲، س ۱۴: «إِيَّايَ» برای مثنی غلط و صحیح آن، «إِيَّانَا» است.

۲۹. ص ۱۰۶، تمرین ۷۱: قسمت دوم آدرس آیه‌ها نیامده است.

۳۰. ص ۱۰۷: عنوان «الاسم غير المتصرف» صحیح است. در کتاب شرتونی (ص ۷۵)،

«الاسم الغير المتصرف» آمده است که صحیح نیست.
«ال» بر سر کلمه «غیر» می آید یا نه؟
(غیر) یکون وصفاً للنکر ، و وصف بها المعر ، و من هنا اجترأ بعضهم فأدخل عليها
الألف واللام. (الفیومی، ۱۴۱۵ هـ. ق. : ۴۵۸)
از عبارت فوق، عدم جواز دخول «ال» بر کلمه «غیر» برداشت می شود.
و «الغیر» بدون مضاف الیه در متون معاصر عربی آمده است. دکتر نایف معروف در این
باره چنین می گوید:

...لكن الفلاسفة والمتأخرين استعملوها معرفة كأنّ (ال) فيها لاستغراق الجنس، و
ضمّنها معنى كلمة (الأخر). (نایف معروف و الجوزو، ۱۹۹۲ م. : ۲۱۳).

و در کتاب معجم الشوارذ النحویة آمده است:

«غیر» اسم موغل فی التّکثیر، لا یعرف بالاضافة، و لهذا قالوا بخطیء من یدخل علیه
(ال). (شُرّاب، ۱۹۹۰ م. : ۴۰۸)

بحث جواز دخول «ال» بر سر کلمه «غیر» و عدم جواز آن، در کتاب النحو الوافی (ج ۳،
ص ۲۵) به تفصیل شرح داده شده است. «غیر» بدون «ال» صحیح است.
۳۱. ص ۱۱۳، تمرین ۷۵: صورت تمرین اشکال دارد.
۳۲. ص ۱۰۹، تمرین های ۷۲ و ۷۳: قسمت هایی از تمرین های ۷۷ و ۷۸ ص ۷۶ کتاب
شرتونی حذف شده است.
۳۳. ص ۱۱۳ تمرین ۷۶: از تمرین ۷۹ شرتونی ص ۷۸، قسمت هایی حذف شده است،
مانند «أعجب من النساء... یزین أجسادهن ولا یزین نفوسهن...».
۳۴. ص ۱۱۴، عنوان: «غیر المتصرف صحیح است». در کتاب شرتونی، «الغیر المتصرف»
آمده است.

۳۵. ص ۱۲۲، تمرین ۸۰ (کتاب شرتونی، ۸۵): چرا اعداد معدودها تغییر داده شده
است؟ «اله واحدٌ، عهدان اثنان، ار مرسلین و... چه اشکالی داشته که حذف شده اند؟
در تمرین ۸۱ هم همان مشکل حذف و تغییر اعداد و معدود وجود دارد.
تمرین ۸۷ کتاب شرتونی: «اصحح الجمل» چرا حذف و به جای آن، «عین العدد

والمعدود» اضافه شده است؟ تمرینی مشکل حذف و تمرینی آسان اضافه شده است.
۳۶. ص ۱۲۶، س ۱۷: ولد فی السنه الرابعه و تسعما بعد الألف ... در کتاب شرتونی
«التسعمائة» آمده است. «تسعمائة» صحیح است یا «التسعمائة»؟ «ال» بر عدد «تسعمائة»
می آید یا نه؟

عدد چگونه با «ال» معرفه می شود؟
در کتاب النحو الوافی آمده است:

إذا أريد تعريف العدد (بأل) فإما أن يكون مضافاً إلى معدوده، وإما أن يكون مركباً،
أو مفرداً (عقداً)، أو معطوفاً. (عباس حسن، ۱۹۷۵م. ج ۱، ص ۴۳۸)

معرفی کردن عدد با «ال» جایز است:

دخول «ال» بر سر «تسعمائة» جایز است. (مختار عمر و دیگران، ۱۹۸۴: ۴۶۲)
در همین صفحه، س ۵: «ثالث ثلاثة». اضافه عدد ترتیبی به عدد اصلی در درس نیامده
است.

۳۷. ص ۱۲۷: تمرین ۸۴ درباره درس عدد ترتیبی است در حالی که این تمرین قسمتی از
یکی از تمرین های عدد اصلی است که مصحح آن را از آن درس حذف و در این درس
اضافه کرده است. در تمرین، یک مورد هم عدد ترتیبی وجود ندارد.

۳۸. ص ۱۳۰: دو تمرین شرتونی حذف و یک تمرین از مصحح اضافه شده است؛ از
جمله «اصح ماتراه مغلوطاً» حذف، و «عين علامات الاعراب» اضافه شده است (تمرین های
مشکل و نیازمند فکر کردن حذف شده است).

در ضمن، چرا الامام الباقر (ع) قبل از الامام علی (ع) آمده است؟

۳۹. ص ۱۳۳، تمرین ۸۶، شماره های ۱ و ۴: آیه ناقص است. این اشکال در جاهای
دیگری از کتاب نیز وجود دارد. خوب است همه آیه آورده شود. همچنین در شماره ۶:
«فی الانجیل». کدام انجیل؟ بهتر است مشخص شود.

تمرین ۸۷، قسمتی از تمرین ۹۲ شرتونی است (قسمتی از تمرین حذف شده است).

از تمرین ۹۳ شرتونی، «أعرب الأفعال» کلاً حذف شده است.

۴۰. تمرین های ۹۵ و ۹۶ شرتونی حذف شده است. در درس «بناء الاسماء والافعال»،

سه تمرین وجود داشته که مصحح یکی از آنها را تغییر داده و دو تمرین را حذف

کرده است!

۴۱. ص ۱۳۹، تمرین ۹۰: به جای «المطبو بخط أسود» بهتر است «المشار إليها بخط» نوشته و زیر کلمات مورد نظر خط کشیده شود.

۴۲. ص ۱۴۲، تمرین ۹۱: تعدادی از کلمات تمرین ۹۹ کتاب شرتونی حذف یا تغییر داده شده است؛ از جمله «منابر» به «مقابر» تبدیل و «عزّ، أردشير، کارلوس، باریس...» حذف شده است.

۴۳. ص ۱۴۵، تمرین ۹۳: «اذکر اسماء الحروف» بهتر است به «اذکر انواع الحروف» تغییر داده شود.

همچنین در تمرین ۹۴: «و اذکر اسماءها» و اذکر نوعها».

۴۴. ص ۱۵۱، س ۱۴: «بناءك» نادرست و «بقاءك» صحیح است.

همچنین تمرین همزه حذف شده است: «اكتب علة كتابة الهمزة في الكلمات الآتية».

۴۵. ص ۱۶۰، تمرین ۲: شماره ۶ حذف شده است (پس از شماره ۵، شماره ۷ آمده است).

۴۶. ص ۱۶۱، تمرین ۳: شماره‌های ۳ و ۴ حذف شده است (بعد از دو شماره ۵ آمده است).

۴۷. ص ۱۶۲: درس «مواضع رفع الفعل المضارع و نصبه» در کتاب شرتونی شش تمرین دارد. مصحح سه تمرین را حذف کرده است.

۴۸. ص ۱۶۸: تمرین ۶، قسمتی از تمرین ۱۱۰ کتاب شرتونی است (بقیه تمرین حذف شده است).

همچنین در تمرین ۷، «لام الجحود» حذف شده است (تمرین ۱۱۱ کتاب شرتونی).

در تمرین ۸ هم قسمتی از تمرین ۱۰۹ کتاب شرتونی حذف شده است.

۴۹. ص ۱۷۰، تمرین ۱۰: شماره ۳ حذف شده است ۱، ۲، ۳ بعد از شماره ۲، ۴ آمده است.

۵۰. ص ۱۷۴، تمرین ۱۱: «أعرب الآية الكريمة والروایتین الشریفین». یک روایت بیشتر نیست؛ روایت دوم حذف شده است.

۵۱. ص ۱۷۵: «یرفع الاسم فی مواضع...» (از کتاب شرتونی، ص ۱۲۳) حذف شده است.

۵۲. ص ۱۸۴ - ۱۷۷: تمرین ۱۳، شماره ۱ و ۲ دارد (شماره ۳ حذف شده است).

تمرین ۱۴ فقط دو مورد دارد (حجم تمرین کم است).
 تمرین ۱۵، قسمتی از تمرین ۱۱۷ کتاب شرتونی است (قسمت دیگر حذف شده است).
 تمرین ۱۶، قسمتی از تمرین ۱۱۹ کتاب شرتونی است (قسمت دیگر حذف شده است).
 تمرین ۲۰، قسمتی از تمرین ۱۲۶ کتاب شرتونی است (بقیه تمرین حذف شده است).
 ۵۳. ص ۱۸۷، تمرین ۲۱: «أعراب الآیة الکریمة والروایتین الشریفین». فقط یک روایت آمده است نه دو روایت!

۵۴. ص ۱۹۵: تمرین های ۲۵ و ۲۶: ناقص هستند.

۵۵. ص ۱۹۸: تمرین ۲۸: «أعراب الآیتین الکریمتین والروایتین الشریفین»^۱
 اولاً «آیتین» فراموش شده، ثانیاً در مورد «روایتین»، اول امام صادق (ع) آمده، بعد امام اول، ترتیب رعایت نشده است).

۵۶. ص ۲۰۵، تمرین ۳۲ (سطر دوم): «التلمیذ یدرس...». «ظل التلمیذ یدرس» صحیح است. بقیه تمرین ۱۳۷ کتاب شرتونی حذف شده است.

۵۷. ص ۲۰۶، در تمرین های ۳۳ و ۳۴ قسمت هایی از تمرین های ۱۳۸ و ۱۴۰ کتاب حذف شده است.

۵۸. ص ۲۰۹، س ۸: «ما اهتجر؛ ما: وقتیه ظرفیه این «ما» قبلاً توضیح داده نشده است.

۵۹. ص ۲۱۱، س ۱۴: «إنما یخشی الله». آدرس آیه نیامده است.

۶۰. ص ۲۱۵، تمرین ۳۷: «میز خبر النواسخ المفرد من الخبر الجملة أو شبه الجملة».

بهتر است مانند تمرین ۱۴۳ کتاب شرتونی نوشته شود: «میز خبر إن و أخواتها المفرد...».

(همچنین شماره های ۵ و ۶ جا افتاده است، بعد از شماره ۴، شماره ۷ آمده است).

۶۱. ص ۲۱۶، تمرین ۳۸ (شماره ۶): «لیس فی الدار امرأ لکن فیها مالکها» بهتر

است «لکن فیها رجلاً» باشد.

۶۲. ص ۲۱۷، تمرین ۳۹: «اذکر الموجب لفتح همزة ان» بهتر است به «اذکر فتح

همزة أن» تبدیل شود.

۶۳. ص ۲۱۸: تمرین اعراب حذف شده است (تمرین ۱۴۸ کتاب شرتونی).

۶۴. ص ۲۱۹: «الاسئلة العامة» تمرین ۴۱ بهتر است حذف شود؛ چرا که سؤال ها در

۱. در چاپ ۲۴ دو آیه وجود داشته که حذف شده است.

- ابتدای درس‌ها آمده است و نیازی به تکرار نیست.
۶۵. ص ۲۲۱: «التمارين العامة» بهتر است به «مراجعة في المرفوعات» تغییر داده شود.
۶۶. ص ۲۲۶، سطر آخر: «یری التلمیذ قلماً» نادرست و «بری التلمیذ قلماً» صحیح است.
۶۷. ص ۲۲۹، تمرین ۴۷: «افرق الفاعل من المفعول به» بهتر است؛ «أفرق الفاعل عن المفعول به» تبدیل شود.
۶۸. ص ۲۳۹ - ۲۳۸: در تمرین‌های ۵۴، ۵۵ و ۵۶، قسمت‌هایی از تمرین‌های ۱۵۸، ۱۵۹ و ۱۶۱ کتاب شرتونی حذف شده است.
۶۹. ص ۲۴۴: تمرین اعراب حذف شده است. در این درس، مفعول مطلق، در کتاب شرتونی پنج تمرین وجود دارد؛ ولی در کتاب جدید، سه تمرین حذف شده است.
۷۰. ص ۲۵۲: در تمرین‌های ۶۲ و ۶۳، قسمت‌هایی از تمرین‌های ۱۶۹ و ۱۷۰ کتاب شرتونی حذف شده است.
- همچنین در تمرین ۶۴، شماره‌های ۵ و ۶ و ۱۰ جاافتاده است.
۷۱. ص ۲۵۳، سطر آخر: «نمت» نادرست و «نمت» صحیح است. این اشکال در ص ۲۵۵، سطر ۹ هم وجود دارد.
- در ضمن، تمرین اعراب حذف شده است.
۷۲. ص ۲۵۶: «الأستله العامة» بهتر است به «تمارين عامه عن المفاعيل» تبدیل شود. تمرین ۶۸ هم ارتباطی با مفاعیل ندارد.
۷۳. ص ۲۵۹: در تمرین ۶۹، ترتیب رعایت نشده است.
۷۴. ص ۲۶۳ در تمرین ۷۰، شماره‌های ۸ و ۹ جاافتاده است. در تمرین ۷۱ ص ۲۶۴ هم شماره‌های ۵ و ۶ جاافتاده است.
۷۵. ص ۲۶۵، تمرین ۷۲: «أعط غير ما تستحق من الأعراب». «سوی» حذف شده است. خوب است مثال‌هایی در این مورد آورده شود.
۷۶. ص ۲۷۴: تمرین ۱۸۵ کتاب شرتونی، «اعراب»، نیامده است!
۷۷. ص ۲۷۸، تمرین ۷۹: «عین المنصوبات» بهتر است در «تمارين عامة» بیاید نه در درس «تمییز».
۷۸. ص ۲۸۷: تمرین ۱۶۴ کتاب شرتونی، «اعراب»، نیامده است!
۷۹. ص ۳۰۲: حجم تمرین ۹۲ بسیار کم است (با توجه به اهمیت دانستن موارد آمدن

«ال»، بهتر است همه تمرین ۲۰۰ کتاب شرتونی آورده شود).
۸۰ ص ۳۲۵ بهتر است بعد از تمرین‌ها بیاید (بعد از صفحه ۳۳۵).

پیشنهادها

۱. غلط‌های چاپی تصحیح شود.
۲. جاافتادگی‌ها اضافه شود.
۳. تمرین‌های اعراب اضافه شود.
۴. از تمرین‌های کتاب شرتونی بیشتر استفاده شود.
۵. آدرس بعضی از آیات که نیامده است، داده شود.
۶. در ذکر اقوال ائمه (علیهم‌السلام)، ترتیب رعایت شود.
۷. مقدمه کتاب تصحیح شود.

منابع

- القرآن الکریم.
- ابن عقیل. ۱۹۶۵ م. شرح ابن عقیل. تصحیح محمد محی‌الدین عبدالحمید. چاپ چهاردهم. القاهرة: المكتبة التجارية.
- احمد مختار عمر و دیگران. ۱۹۸۴ م. النحو الاساس. چاپ اول. کویت: دارالسلاسل.
- شُرَّاب، محمد محمدحسن. ۱۹۹۰ م. معجم الشوارد النحویة. چاپ اول. دمشق: دارالمأمون للتراث.
- شرتونی، رشید. ۱۳۷۸ هـ. ش. مبادئ العربیة. ج ۲. چاپ ششم. تهران: انتشارات اساطیر.
- _____ . ۱۴۲۴ هـ. ق. مبادئ العربیة. ج ۲. تنقیح و إعداد حمید المحمّدی. چاپ ۲۴. قم: دارالفکر.
- عباس حسن. ۱۹۷۵ م. النحو الوافی. چاپ پنجم. القاهرة: دارالمعارف مصر.
- فیومی، احمد بن محمد (م. ۷۷۰ هـ.). ۱۴۰۵ هـ. ق. المصباح المنیر. قم: افست دارالهجره.
- مجمع اللغة العربیة. ۱۹۹۰ م. المعجم الوجیز. چاپ دهم. انتشارات مجمع اللغة العربیة.
- نایف معروف و مصطفی الجوزو. ۱۹۹۲ م. المعجم الوسیط فی الاعراب. چاپ دوم. بیروت: دارالنفاّس.